

ЛЕОНІД ПОЛТАВА

СМАК СОНЦЯ

ЗБІРКА ВІРШІВ ІЗ АЛЯСКИ

Ню-Йорк — АДУК — Торонто
1981

**СМАК
СОНЦЯ**

**Збірка
віршів
із
Аляски**

(8-ма збірка поезій)

Leonid Poltava
A TASTE OF SUN
A Collection of Poetry from Alaska
— In Ukrainian —

New York — ADUK — Toronto
1981

СМАК СОНЦЯ

ЗБІРКА ВІРШІВ ІЗ АЛЯСКИ

АЛЯСКИНСЬКИЙ ТРИПТИХ

I

Ще на початку сотворіння
Тут діяв неземний закон:
Кипіло й корчилося каміння
Від Алеутів по Юкон.

Тут злото бризкало струмками,
Хоч лютував морозний жнив,
Аж хтось всевладними руками
Усе раптово зупинив:
Без пороху, без амоналу
— ні у гріховну, ні в святу —
Земля тут падала й не впала,
І зупинилась налету!

Биками здибались вершини,
Озера — вдрузки! — з берегів!..

Ти — незакінчена картина
У рамі з квітів і снігів.

II

Де виходить живою з казки
Не красуня і не мара,
А стотисячний поверх Аляски —
Mt. McKinley срібна гора;

Де внизу розбиваються миви
Об замерзлих ялин паркет, —
Чути й досі англійське “NEVER”
І холодне московське „НЕТ”.
На твоїх берегах окаянних
Просичав чужинний батіг,
Та скрутнули непрохані сани
Й подались у сибірський сніг...
Нахвалялись: „Везем ікону!”,
Навезли — підмосковських ворон...

Ні, Алясці не треба трону,
Ця Земля — сама собі трон.

III

Квіти жовто-червоним, а в небі, мов крила —
Срібловикуті гори, промерзлі до кості.
Ти летиш понад ними, як горда орлиця,
Кожен може позаздрити цій високості.

Хто зрівнятися може в красі і відвазі?
Та хоча не журилась ніколи полоном, —
Твої зорі найкращі —
На зорянім стязі,
Твої птиці найвищі —
Над Вашингтоном.

*Коцебу, Ном,
Травень 1980*

ІСТОРІЯ

Відкривали тебе всі разом,
Обіймали тебе гуртом,
Аж барановсько-царську проказу
Зупинив одчайдушний Том.

Йшов до тебе Шелих — без маски,
Готувались у путь кобзарі...
Розминулася вільна Аляска
З Україною на зорі ...

Крізь колошів і чорторії,
Через сито сітських комун
Провалилася біла Росія —
Здичавілий білий дикун.

А тепер — твоя сила і влада,
Закінчилися „вояжерики”:
За тобою — сестра Канада
І мільйони сердець Америки.

Нью-Йорк,
Липень 1980

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ПЕРЕЛІТ

З моря повзе волохатим звірем,
Звірем без назви, звірем без міри,
Сповненим ласки, казки, оман —
Велет-туман:

Дихає вітром пелька незрима,
Очі сліпі, а з дощами рясними,
Тіла нема, тільки пара із льодом
Поміж землею і небозводом.

Лапи м'ягкі, а кігті — болючі...
Ми летимо на дерева, на кручі,
Рвуться мотори в білім полоні,
Мов на припоні злякані коні.

Хмара у хмарі! — що за примара?!.
Мить для казок про Дедала й Ікара...
Ми летимо у ніщо, у поразку!..
Раптом — сніп сонця:
Кордова!
Аляска.

17. 5. 1980

НАСАМОТІ...

Насамоті — я і Аляска,
Закута в срібло біла казка.

Тюлень із людськими очима
До мене повернувся плечима.

Вовчиця, від морозу біла,
На камені закам'яніла.

О, як ця несусвітня тиша
Бере в полон, до сну колише...

Яка вона, ця тиша біла —
Уся коханкою до тіла...

О, як без музики і слова,
Вона співає колискову...

І раптом
Спокій розгромила
Льодовика крицева брила!

НОВОГО ВІКУ МАГЕЛЛАНИ...

Нового віку Магеллани,
Без королівен і без рейн —
Лиш два пілоти, індіани
І я з далекої Юкрейн.

Прапорять хуртовини пасма...
Літак сніжинкою кружля.
Десь унизу крижана пастка
Чекає нас, а не земля.

Мигнув Юкон. Ріка у кризі.
Лютує білий біломор...
Озера, від морозу сизі,
Мов очі мертвих... А мотор?

Він паном тут незаперечним,
Тримає нас його рука...
Хоч безсердечне —
Будь сердечним,
Залізне серце літака!

За Юконом

МОЛИТВА ПРИРОДИ

Б'є тиша у срібного дзвона.
З проталини пар — кадилом.
Оленики б'ють поклони.
У білих ризах — ялини.

Замріть в шамотні без змісту,
Спиніться, роди й народи:
Тут саме триває вчиста
Молитва Природи.

За Юконом

У ВСІХ МОРЯХ ВОДА СОЛОНА...

У всіх морях вода солоня...
Аляско, ти — чудова мить,
Та моря Чорного ікона
Переді мною мерехтить

На Крижаному оксані,
Серед Берінгових похміль,
Я рідним морем вічно п'яний,
Той Чорний біль — мій світлий біль.

Нужденна доля! Б'є віками
На берегах дніпрових вод,
Обдарувала Соловками
Мій зачарований народ!

У всіх морях вода солоня...
Іконою цей Край сія...
Та моря Чорного ікона —
Найбільш чужа, найбільш моя.

ВУЛКАН

(На Алясці є 250 діючих вулканів)

Двигтить гаряча піч підземного вулкану.
Мов блискавки, розколини лягли
На камені. Важкі гранітні рани —
Як зморшки на чолі Землі.

Чекає він погоди чи нагоди,
Закований у панцернику гір,
Щоб вибухнути і вогнем, і льодом,
Всім тягарям наперекір.

О, Рідна Земле! Будь і ти вулканом!
Міцнись, тужавій, мов стальне лиття:
Хай буде ще раз і найглибша рана —
В ім'я Життя!

Нью-Йорк,
1. 7. 1980

ПІВНІЧНА НАФТА

Вириває рукатий кран
(Ніби я на Донбасі чи в Рурі)
Із крицево-морозних кайдан
Біломором покручені рури.

Як прив'язана до стовпа
(А стовпів тут без ліку),
Зупинилася нафта-ропа —
Кров двадцятого віку.

Попливеш із Прудгойських рівнин
(Знають містери й герри)
До живих, до гарячих машин,
До боліт і до прерій,

Будеш бігти по рурах сама
(Ще й колеса крутити!):
Народилася там, де одвічна зима,
А зігрієш півсвіту!

*На Півночі
У літаку*

ЛЮДИ

На сніговій пустелі
Оленя гортанний крик.
На голомозій скелі —
Снігу парик
І морозів колюче насіння
З часів оледеніння.

Яка ти дивна країна
У сніговій океанії!
Сюди б тепла з України,
Сонця з Еспанії!..

Не поспішай но, хлопче,
Бігати навпростець:
Є у Аляски своє, найдорожче —
Тепло
Людських
Сердець.

Ном

МОЄМУ ДРУГОВІ,
письменникові, маляреві,
мандрівникові-ескімосові на Алясці
Robert-ові Мауokok-ові

Коли з азійських далечин
Пливли човни услід прибою
До заморожених вершин, —
Ти був собою.

Коли в лісах росли боги
І плавав дух попід водою,
І море їло береги, —
Ти був собою.

Коли у бубна бив шаман
І обертався в оленя, в хвою,
В моржа, у хвижу, у туман, —
Ти був собою.

Коли мережила пісні
Твоя матуся про героя,
Коли топивсь від крові сніг, —
Ти був собою.

Будь ним і за мільйони літ,
Минай сучасности калюжі,
Щоб вічно жив твій славний рід!
Будь ескімосом, рідний Друже,
Будь Мужем, Друже!

Нью-Йорк,
19. 7. 1980

З ЛИСТА ДО ДРУЖИНИ

Пливуть засніжені простори,
Безмежна воля — напролом:
У білих чалмах сиві гори,
Уся Аляска — під крилом.

Десь може саме грають в „бінго”...
І страшно здумати, повір,
Що за протокою Берінга —
Кацети, в'язні і Сибір.

Отам морозили Мороза,
Там Йосифа вели на лід...
Гримить літак, немов погроза...
Добраніч, люба!

Леонід.

*На Півночі,
30 квітня 1980*

СМАК СОНЦЯ

Тут ніч піврічна, ніч одвічна,
Крицево-сиза мерзлотá,
Тут календар спинивсь на січні,
Хоч і сто літ числи до ста.

Як дивні віяла, над нами
Полярне сяйво вгору, вниз,
Переливається вогнями,
Неначе поли дивних риз.

Гіркосолоні риби стоси.
Покоси догорілих свіч.
В іглу — веселі ескімоси,
А за іглою — мертва ніч.

Мандрівче із землі дуліба,
Аж тут пізнаєш допуття
Красу і розкіш скибки хліба:
Смак Сонця —
Смак Життя!

КАЗКА ПРО СИБІРСЬКОГО ЛИСА

(Не для малят)

З хмари на хмару
Сріблястим лисом
Скаче холодний
Сибірський місяць
І, натягнувши приязну маску,
Перекоचовує
Аж на Аляску.

Різні тут люди
Вітають прибулду:
Люди-облуди,
Люди-маруди,
Люди-герої,
Люди як люди.

Та з-поза маски,
Як з-за одвірку —
Крицева каска,
Червона зірка!

Кинулись люди
Та й до прибулди:
З місяця-лиса
Спала полуда!

Лис то під лося,
То під лосося,
Аж утікати
Геть довелося:
Лиш затуманило,
Зафганістанило
Й за Магаданами
В хвижі розстануло...

Сміється Ерік,
Сміється Еріка:
— Ми — America!

SEA OTTER

Sea otters — хлопчики, діти,
Морські видрики, моря квіти,
Розгулялись у хвилі — вдома...
Як вас нищили, вам відомо.

Вас вела смертельна стежина
До китайського мандарина,
Вашу смерть, вашу, дітки, згубу
Обертали в московську „шубу”.

Вас косили, мов жито в полі,
Вас, народжених тут, на волі,
Ваші лапки і ваші очиці,
Ваші вусики із ялиці...

Запливайте в далекі хвилі,
Мої друзі, видрики милі,
Хай віднині — пенька, льодину
Уполює отут людина!

Біля Кодьяку

3. 5. 1980

ПІЛОТАМ АЛЯСКИ
ALASKA AIRLINES

Летимо, хоч не бачимо крил,
Гримимо, хоч куди? — не знаєм.
Тисячі потайних могил
Порозкидані по цім краї.

На годиннику — ранок, десята,
За віконцем — липкий туман,
Лиш мотор крилато, завзято
Вибиває в гучний барабан.

Серед гір, у туманній слизоті,
Де на кожній милі шпилі,
Ці шляхи знають тільки пілоти,
Що родились на цій землі.

Кладемо вам життя у руки
І вперед! Хай кружля Земля!..

Десь оленька, налякана грюком,
Передчасно родила маля...

*Після небезпечного перелету
від Вальдезу до Якутату*

ЗОЛОТОШУКАЧ

Важкі ялини. Ліс принишклим звірем
Стоїть над урвищем, закованим у лід.
На мить ізнов повіяло Сибіром,
Хоча Сибір не був тут і ста літ.
А глибоко, у білім жерлі ями,
Яка й забула про клондайський вік,
Лежить із розпростертими руками
Під синім льодом білий чоловік.

Лежить хрестом, в несамовитій позі,
Упершися у скелю чобітьми...
Сто літ він спить на білому морозі,
Закований у панцерник зими.
Перехрестись і відійди, поете,
Замерзлому немає вороття:

Хай поживе іще на цій плянеті —
Без золота, без щастя, без життя.

Над Бритійською Колумбією
Квітень 1980

БАЛЯДА ПРО ОЛЕНЯТКО

Виє, гуде хуртовина,
Збиває з ялин сніги.
У оленихи — дитина,
А снігу — по-береги.

Тихо підходить мати:
„Дивіться, у мене — дріб,
Кенайські ліси — наша хата,
Замерзла трава — мій хліб”.

Я з дива не можу... Я не...
Мій друг, із ім'ям Орла, —
Шмат хліба подав індіанин,
І олениха взяла!

Зникаєм у білім полоні.
Оглянувся, ставши на лід:
Дві мордочки, добрі і сонні,
Дивились нам вдячно услід.

За Юконом

СОНЦЕ ЄДИНЕ...

Сонце — єдине, та не однаке.
Тут, на крижині — сіється маком,
Ледве відчутне, ледве помітне,
Мов тогосвітне.

В спеці Сагари — сонце ні кроку,
Лле Ніягари литі потоки;
В Мехіко сонце — дзвоном гітари,
Небо — без хмари.

А в Україні — теплі долини,
Квіти і діти — сонця перлини,
Зелен-гаї, далечінь тополини...
Райська країна,
Моя Україна!

Коцебу

РИБАЛКА БІЛЯ POINT NORE

Риба йде клинами в океані.
Що тебе погнало на сітки?
Залишилась тайною омана,
Знають тайну тільки рибаки.
Сині бризки, і червоні лиця.
Від натуги на руках — вузли.
„Океан для мене це криниця,
І мені мені не треба похвали.
Що потрібне? Витримка і нерви,
Під ногами ж смерть, а не вода”...

Люди скажуть: „Дорогі консерви”, —
І ніхто про нього не згада.

Нью-Йорк,
19. 6. 1980

НА ВІДВІДИНИ ЛІСОРУБІВ

У лісорубів свої закони.
Тут білошкірий, а там — червоний,
Тут ескімоси, там — алеути...
Скрегочуть пили — слова не чути.

Дерева падають, як вітрила.
Уже півлісу пила скосила,
Та доки дійде ген-ген до краю —
Позаду ліс уже виростає!

О, безкінечна Аляски казко,
Як безкінечна сама Аляска:
Усе, усе тут призначене вмерти
І все —
Сміється зі смерти.

КЕТЧИКАН

Невесело відходять рибаки —
Не всі на світі риби — риба-кит...
До чортиків пронизує кістки
З Нью-Йорку перевезений артрит.

Кораблики пливуть у океан.
Пливіть! Із вами і весна, і Бог.
Та спить іще далекий Кічікан
На островах індійських перемог.

Усюди, всюди істина — проста,
У щасті є найбільше простоти:
Галина десь дописує листа,
А Дарця десь дочитує листи...

Дощі періщать. От тобі й зима!
І на Алясці — тисячі чудес,
Лиш одного зі мною тут нема:
Родини, із якою я воскрес.

9. 5. 1980

SITKA

У Сітці — дощ крізь ситко,
Покручена земля.
Назверх — полтавська свитка,
А лапті — москаля.

Ковбойської натури
Тут люди і дощі.
„Російської” культури —
Вареники й борщі...

Барановські замашки
Живуть і досі зря,
Аж виють „нараспашку”
Про батюшку-царя...

На красні „сарафани”
Тут ловлять „маладцоф”, —
Та йдуть американи,
Байдужі до „дельцоф”:

Накраденого краму
Тут не беруть ніяк,
І я в помийну яму
Вкидаю „Царський знак”.

JUNEAU

Вже корабель вливається в затоку,
І виринає неземна краса:
Джуно і Робертс — гори крутобокi
Ростуть із моря просто в небеса.

Усе здається вигадкою, грою:
Столичне місто на зеленім тлі,
Примерзле під клясичною горою
До клаптика спокійної землі;

Могутній подих криги Гласьєр-бею,
Квітки в садку... Модерний „ситі гол”... —
Отут людина в мужньому двобої
Самій природі забиває „гол”.

Заб'є й чекає на злощасну маску,
Коли здригнеться і столітній „спрус”,
Коли струсне, мов яблуню, Аляску
Старий знайомий —
Енний землетрус.

В Анкораджі

ОДА ПОМІДОРОВІ

Вже червоніють помідори...

Максим Рильський

Багаттям сонця не заміниш,
Без якоря — не з'якориш.
Промерзлий хліб жуєш, мов сіно,
І, Боже! — помідором сниш:

Червонощоким, яснобоким,
Аж сонячним у глибині!.. —
Відходить варта. Гаснуть кроки.
І вие вовк у далині.

І сняться-маряться горбди,
А в них схилились край Дінця
Червоні зверху, жовті сподом
Не помідори, а сонця!..

Це тут, аж під Полярним колом,
Де в білу безвість коридор, —
Так пахне українське поле
І сонцем світить... помідор!

Matanuska Valley

КАПУСТА

Ред. А. Др.
Д-рові І. Фл.

Є й долини, сповнені теплом,
І в Алясці не усюди пусто.
Хоч на горах вічний льодолом —
У долині стелиться капуста.

Вища мене! Що за чудеса?
Зелен-листя і хрумке, і гоже,
Та хоча б росло під небеса —
Зав'язатися ніяк не може.

Надто мало смаку Сонця тут.
То ж даруйте на їдкому слові:
Капустяні велетні — ростуть,
Та, на жаль, як всюди — безголові...

Matanuska Valley

ЗА ПОЛЯРНИМ КОЛОМ

Літачком, немов на коцюбі,
Прилетіли ми до Коцебу:
Парки. Жарти. Діти — в боротьбі.
Ескімосик дує у трубу...

Нині свято. Розгулявся люд.
І хоч ікла вишкірив мороз,
Підкидають з двадцять мідних рук —
І злітає в небо ескімос!

Сміх зірками блискає навкруг,
Хоч і диха кригою зима...
Кожен тут і приятель, і друг,
На Алясці іншого нема.

Вишивки на парках, як у нас,
В Україні... а життя — не те:
Там немає кривди і образ,
Де своє для кожного — святе.

ПРИГОДА

Як мечами, січе морозище.
Все залякло від гострих атак.
Ще, здається, лиш степенем вище —
І до неба примерзне літак.

Що під нами? — не важко збагнути:
Чорні цятки людей на снігу!
Викидаєм за борт парашути —
Хліб і шинку, мов Сонця снагу!

Промайнув на компюто-екрані
Серед снігу розсипаний друк:
Зупинилися гаскі і сани,
Видко радісні помаху рук...

Відлітаємо далі і далі,
Вже не видно ні криг, ні хуртєч,
Лиш мороз — із нержавної сталі —
Непорушний і гострий, як меч.

ПІВНІЧНЕ СЯЙВО

Північне сяйво — небесна пава!
Спадають з неба крилаті шати.
Чиї це стяги? Якої слави
Хотіли б чари нам передати?

Шовки тріпочуть над білим краєм.
Мінливі барви... А може, Боже,
Хтось вічну Книгу вгорі читає,
Лиш ми вчитати її не можем?

Полярне сяйво у білій піні...
Чи то пороги Його чертога,
Чи може тільки загиблих тіні,
Отих, невинних,
Що йдуть до Бога?..

АЛЯСКИНСЬКА ЛЕГЕНДА

Хлопчик, дитина — рвався у світ,
Ген поза гори і море,
Де лиш немає снігу й боліт,
А може й горя?

— Прошу, Олене, туди понеси,
Чув я, що вмієш летіти, —
Так мені хочеться щастя й краси,
Як ще нікому у світі!

— Добре, дитино. Надходить зима.
Я із тобою полину
В край, де ніколи морозів нема,
В теплу, далеку країну.

Там, серед пальм і пісків золотих,
Вдарила хлопчика спека.
Збіглися люди... Гамір і сміх...
— В цирк його! Дивна „лелека“!..

— Це з Ескімосії дивне щеня!.. —
Наговп кричить і регоче.
Першим загинув Олень, ще за дня,
Хлопчик чекав лише ночі.

Впав на коліна і духів своїх,
Предків своїх закликає ...
Стихла юрба: Є Олень серед них, —
Хлопчика ж більше немає!

Закам'яніла юрба, як умить
Диво зірвалось на ноги:
Вже над пісками і пальмами мчить
Красень Золоторогий!

Зник він навіки! А в Ріднім Краю
Впав той Олень на коліна:
— Сніг і мороз, а я наче в раю,
Це моя рідна країна!

Він і тепер серед гір та озер
Скаче у срібні замети,
Але Оленя бачуть тепер
Тільки поети.

ПОТРЯСАЮЧА ТИША

Після гromу моторів, без надуми і жалю
Входжу в тишу, немов у залю.

Синє озеро, аж зелене,
Німо-німо вдивляється в мене.

Індіянин сміється беззвучно,
В каяку умощаючись зручно.

Відпливаємо якось несміло.
Впала крапля — і все задзвеніло!

Задзвеніло та вже й розстало,
Ще тихіше навколо стало,

Ще тихіше, іще ніжніше, —
Так шепоче лиш тиша. Тиша.

Бугі-вугі і рок-ен-роли! —
Ви не знатимете ніколи
І ніхто для вас не напише
Найдзвінкішої
Пісні
Тиші.

Джуно
12. 5. 1980

РАДІСТЬ СВОБОДИ

Прокляті роки...

Юрій Клен

Вільні ми. У привільному небі.
Із Америки наш командир.
Вже й кордон. Діомеде, на тебе
Натискає і тут Анадир...

Віє вітер стриноженим звірем,
Кулаками — в борти літака.
Летимо край самого Сибіру,
Над землею із знаком „ЗЕКА”.

Скільки тут полягло в сніговію
З України, із Балтики, з Груз... —
Заховалася біла Росія
За червоний Советський Союз.

Знай, непрохана мачухо світу,
Нам, завзятим — мороз не біда:
Прийде час — і злетиш із орбіти
Раз назавжди і „раз навсегда”!

1. 5. 1980

Американсько-аляскинський острів Малий Діомед лежить на віддалі 56 миль морем від Анадирського півострова (Сибір, СССР).

АЛЯСКИ ЗНАК...

Прапор стейту Аляска: на блакитному тлі — Чумацький віз (Сюзір'я Ведмедиці)

Аляски знак — Чумацький Віз,
Повільно котиться у хмарах.
Всю ніч я спогади проніс,
Всю ніч при вогнику промарив.

Дзвеніли інші потяги:
Через Варшаву до Берліну.
Смертельно бились вороги,
І всі, усі — за Україну.

Кривавилась моя земля,
А я — за ґратами в Потсдамі...
Вже подавали із Кремля
Отруту вашінгтонській дамі...

УПА виходила на прю,
Гриміли українські грози,
Щоб закривавлену зорю
Розчавити Чумацьким Возом!

Безодні ран. Безодні сліз.
Росія знов наклала шлеї.
А він все котиться, наш Віз —
Чумацький танк землі моєї.

Пробач, Аляско, що не так,
Не ті думки в громадянина:
Для тебе Віз — це тільки знак,
Для мене ж — Вічна Україна.

Driftwood Lodge,
Juneau, Alaska

СПОГАД

Твоїх річок холодна кров
І гір засніжені киреї
Мені й тепер холодять кров...
Як я далеко від дібров,
Дібров Полтавщини моєї!

Твоїх квіток червоний спів
Мені дзвенітиме щоліта,
Як пісня тужна, бо без слів...
Мій Край лишився Краєм снів,
Там — Україна, сонцем вміта...

Йди, ескімосе, не чекай,
Йди, мій друже, в рідну казку.
Я ж помолюсь за Рідний Край:
За Україну — вічний рай,
За мій — і за твою Аляску.

Нью-Йорк
Червень 1980

**П'ЯТЬ АЛЯСКИНСЬКИХ СОНЕТІВ
НА УКРАЇНСЬКУ ТЕМУ**

1783 РІК

(I сонет)

Пливе, пливе в небачену країну.
Північне море грає і реве.
Покинувши козацьку Батьківщину,
Не знає, до якої допливе.

Та щось у серці знову оживе,
Коли оцю залишить бригантину
Й Кодьяцьку землю власною назве
Не цар Петро — козак із України!

Росія... Смерть... Сибір... — усе в імлі.
Йде Григiр Шелих по новій землі,
Сам собі паном у новій господі.

Дарма, що стріли падають до ніг, —
Розстане гнів, немов торішній сніг,
І в кращім Бозі заживуть народи.

Григiр Шелих (в офіц. рос. документах Григор Шелихов) — український першовідкривач, купець, промисловець, організатор першої білої колонії на Алясці („Російської Америки”) на острові Кодьяк та

в ін. місцевостях, поширювач християнської віри між аборигенами Аляски. Автор приписів-законів для білих поселенців на Алясці (переважно росіян, також сибіряків та українців-козаків), які включали санітарно-гігієнічні заходи, боротьбу проти цинги, навчання дітей алеутів і поширення християнської віри, створення постів на побережжі Аляски і на континенті, вивчення території, природи, клімату, флори і фауни нового краю, а також „елімінацію ривалізуючих промисловців на окупованій території, мирним способом, якщо можливо”.

Григор Шелих нар. прибіл. 1747 р. у Рильську в Україні (Слобожанщина). 20-річним помандрував на Сибір, добровільно, звідки дійшов аж до творення першої білої колонії на Алясці, на спілку з Іваном Голиком із Курська. Помер в Іркутську в 1795 році.

ЗАТЕМНЕННЯ СОНЦЯ

(II сонет)

Колонами виходять алеути,
Холодну зброю серце пропіка.
Шукає Григiр викруту iз скрути,
Не натиска козацького курка.

I раптом — сонце меншає! Зника
Червоний диск!.. Завмерли алеути.
Збагнувши диво, в пiтьму син Славути,
До алеутив голосно гука:

„Я ваш Нанук! Я проклену вiйну,
А вам навiки сонце поверну!“ —
Гукає Шелих зблiдлими устами.

Упали луки. Сонце сяє знов!
Не пролилася безневинна кров
I люди стали кращими братами.

Опис цієї незвичайної пригоди знаходимо в книжці рос. мовою, під наг. „Путешествия Григора Шелихова“, що спершу вийшла друком у Петербурзі, потім була перекладена на англійську мову. Українець Г. Шелих називає себе „російським купцем“, можливо, задля здобуття державних кредитів для своєї білої колонії на Алясці, а можливо вже був настільки зросійщений (у що важко повірити, бо виїхав з України, маючи 20 років).

„Нанук“ — ескімоське слово, означає Провідник, Зверхник, Вождь.

Перед прибуттям експедиції Г. Шелиха на трьох кораблях, місцеве населення — алеути — вже кілька разів бачило малі групи москвинів-„промисленників“, які запливали туди з Сибіру й безоглядно винищували звірину та жорстоко-ганебно поводитися з аборигенами, що суворо заборонив Г. Шелих.

НАТАЛІЯ ШЕЛИХ

(III сонет про першу білу
жінку на Алясці)

Пливла із мужем у незнаний світ
Наталка — друг, дружина і жоржина.
Навчив її пісень із України,
Коли здригався бриг і небозвід.

В нову країну принесла свій плід:
Ікону Божу й пісню солов'їну,
На християнську віру триедину
Ти наvertsала ескімоський рід.

Дружино Шелиха, із русою косою,
Ти світ здобудеш чаром і красою,
Америку скориш без боротьби,

Розтопиш серцем кригу болу й горя...
Лише сама в розбурханому морі
В Козацький Край шляхів не загуби!

Наталія Олексівна Шелихова — дружина Григора Шелиха, уродженка Іркутську в Сибіру, у зросійщеній козацькій родині; активно допомагала мужеві в організуванні першої білої колонії на Алясці, а по його смерті успішно провадила справами торговельної компанії Шелихів-Голиків. Перша біла жінка, яка перебувала на Алясці в рр. 1784-1786.

Вона першою поширювала християнську віру серед алеутів, домоглася збудування каплиці та прохала чоловіка, щоб він привіз на Аляску священників, що він згодом і виконав.

ПРОТОКА ШЕЛИХА

(IV сонет)

За ним — Сибір, тунгузи і якути,
А хоч-не-хоч — цареві шли поклон...
Біля Полтави український трон
Упав з Мазепою, і скоро не вернути...

Сидів би десь у Рильську, як прикутий,
А тут царів не досяга закон.
Мов у душею бажаний полон,
До церкви йдуть зичливі алеути.

„І риба й хутра... Багатющий край!
Я оберну у алеутський рай
Цю землю, що нікому не належить!” —

Став українець гордо на шпилі:
В протоці Шелиха гойдались кораблі
І розступалися Аляски межі.

Протока Шелихова — Широка протока між островом Кодьяк, де в 1784 р. Григорій Шелих із дружиною Наталкою заснували першу білу колонію коло затоки Трьох Святителів, і Алякинським півостровом, що переходить у ланцюг Алеутських островів.

Названа Шелиховою на честь українського першовідкривача і промисловця, організатора „Російської Америки”, яка (Росія) насправді не дала йому можливості по-справжньому розвинути надзвичайний організаторський хист.

“THE ALASKA HERALD”

(V сонет)

Літа, мов айсберги, у далеч відпливали,
І кожний рік новий приносив сніг.
Крутив Баранов у баранний ріг
Рід алеутський, що просив так мало.

Минулося! Баранова нестало,
Впав герб Москви Біл-Домові до ніг,
Та парував іще від крові сніг
І ескімосів менше підростало.

„Моржам і людям ми прогрес несем!”.. —
Далеко був американський Сем,
І діялась народові наруга...

Тоді „Спиніться!” — гримнуло, мов клич:
То з Сан-Франціска долетіла річ
Отця Агапія — Шевченкового друга.

Нью-Йорк,
Липень 1980

Отець Агапій Гончаренко (Андрій Гумницький)
нар. 1832 р. на Київщині, з 1857 р. — архидиякон при
рос. місії в Атенах, переслідуваний за протицарські
виступи. Після короткого перебування, як політ. емі-
грант, у Лондоні, згодом із Середнього Сходу емігру-
вав до Америки, куди приплив у 1865 р.

На доручення Вашингтону публікував у Сан-Фран-

ціско з 1868 р. часопис "The Alaska Herald", потім під назвою "The Free Press and Alaska Herald" та "The Alaska Herald - Svoboda" до 1872 р. У тих англійсько-російськомовних виданнях включав і українські тексти, виступав у обороні алеутів та ін. корінних жителів Аляски, за що був позбавлений урядової субсидії. Першим у Америці пропагував ім'я та національно-визвольні ідеї Тараса Шевченка.

Помер у Гайвард Гілл, Каліф., 5. 5. 1916 р.

НА РІЗНИХ ШИРОТАХ

Україні — з Аляски

Віхола ходить над краєм
Праці, відваги й краси.
Десь гураган — самураєм
Валить замерзлі ліси.

Знову танцюють мотори
Свій, не-французький, кан-кан:
Курять туманами гори,
Наче завзятий вулкан.

Тричі міняється маска.
Я усе нижче лечу:
Сяє південна Аляска
В срібній короні дощу.

Чом ти згадалось, Марокко?
Чом не Дніпро, не сади?.. —
Мідяно-жовтим оком
Кривиться молодик.

Ходить вселюдський Місяць
По всіх широтах Землі...
Без Тебе — немає місця,
Без Тебе — нема землі.

Лечу і лечу світами,
У тузі за власним Дніпром.
Для всіх є земля під ногами,
Для мене ж —
Аеродром.

Сеатль, Вашингтон

З М І С Т

(Пояснення і примітки Автора)

	Сторінка
Аляскинський триптих	3
Історія	5
Небезпечний переліт	6
Насамоті	7
Нового віку Магеллани	8
Молитва Природи	9
У всіх морях вода солона... ..	9
Вулкан	10
Північна нафта	11
Люди	12
Моєму Другові... ..	13
З листа до дружини	14
Смак Сонця	15
Казка про сибірського лиса	16
Сі Оттерс	17
Пілотам Аляски	18
Золотошукач	19
Баляда про оленятко	20
Сонце єдине... ..	21
Рибалки... ..	22
На відвідини лісорубів	23
Кічікен	24
Сітка	25

Джуно	26
Ода помідорові	27
Капуста	28
За Полярним колом	29
Пригода	30
Північне сяйво	31
Аляскинська легенда	32
Потрясаюча тиша	34
Радість свободи	35
Аляски знак	36
Спогад	37
5 аляскинських сонетів на українську тему	38
На різних широтах	45

Photos by Capt. Howard Robinson

Накладом Української Народньої Помочі
Published by Ukrainian National Aid Association

Друком Видавництва „Гомін України”
Printed by “Ukrainian Echo” Publishing Co. Ltd.
140 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada M5V 2R3

